

Dydsmønstrenes paradis

Af Marianne Stidsen

Lektor, medlem af Humanistisk Forum

Fra højre til venstre bliver der talt om innovation og kreativitet - men hvornår bliver der sat handling bag ordene?

Det var ellers et yndigt syn med Mary og Frederik i New York her i efteråret under parolen 'Creative Nation'. Desværre må man sige, at det var at gøre regning uden vært, købe katten i sækken og sælge bjørnen før skindet er skudt. For sandheden er i sandhed en anden. Aldrig har Danmark nemlig været så lidt 'creative' som i øjeblikket. De barske realiteter er snarere, at vi er ved at udvikle os til en nation af dødssyge dydsmønstre, uopfindsomme flittigliser, funktionalistiske bureaukrater og kedelige duksedrenge. Grunden er den, at vilkårene for kreativ tænkning simpelthen bliver ringere og ringere for hver dag, der går.

Kreativitet og innovation kræver som første udgangspunkt en liberal tankegang, hvor der er plads til de store visioner, de skæve indfald, de lystfulde eksperimenter, der går på tværs. Men dem er der ikke rum for, sådan som samfundet er godt på vej til at blive indrettet. I stedet for liberalitet og 'højt til loftet' har vi fået en fuldkommen paranoid målings-, evaluerings-, styrings- og overvågningskultur. Vi har fået en kultur, hvor rationaliseringseksperter står med stopuret i hånden, parat til at tampe enhver, som ikke følger den på forhånd fastlagte plan og det på forhånd fastlagte tidsskema nøje. Og helst endnu mere nøje end i går. Alene tanken om, at der skulle kunne opstå virkeligt innovative ideer og kreative udbrud i et sådant miljø, er intet mindre end absurd.

Kierkegaard? Forget it!

Tendensen er generel, men kan ikke mindst mærkes inden for det område, jeg selv kender mest til, nemlig universitetsverdenen. Inden for forskningen er man eksempelvis i øjeblikket ved at indføre nye parametre til forskningsmåling. Det betyder, at det ikke længere er så vigtigt, om en forsker skriver geniale artikler, bøger og debatindlæg, der spiller den indhøstede faglige viden ud i en bredere offentlighed – til medsigelse, modsigelse og måske endda eftertanke. I stedet skal der publiceres artikler i såkaldt 'internationale' tidsskrifter, der ofte kun bliver læst og refereret til af en

enkelt person. Kan I mon se pointen? Eller skal jeg stave det for jer – som det hedder i DR's licenskampagne.

For at illustrere bagvendtheden kan man kaste et blik på et innovativt hoved som Kierkegaard, som sikkert få danskere i dag ville have været foruden. Ville han have haft en chance i nutidens evaluerings- og målings-Danmark? *Forget it!* En mand som Kierkegaard ville aldrig have kunnet tænke én eneste tanke under de vilkår, man byder nybrydere i dagens Danmark; dagens 'ensretnings-Danmark', skulle man måske hellere sige. Folk som Kierkegaard, som vi i dag ivrigt *brander* os på i udlandet, ville simpelthen ikke have fået ét af sine ulige bukseben til jorden. Kierkegaard, som spadserede rundt i Københavns gader og stræder og talte om løst og fast med vaskekoner og skraldemænd. Og som skrev løs – gerne på tidspunkter, hvor stoppurene og evalueringsskemaerne ikke ville have vidst, hvad de skulle stille op med sig selv, men var gået i total kuk. Målt med tidens forskningsmålestok ville en mand som Kierkegaard have været en stor rund '0-forsker', som det så smukt hedder.

En nylig rapport har vist, at noget tilsvarende ville gøre sig gældende, hvis man gav sig til at måle mange af de nutidige forskere, der for alvor har gjort sig bemærket – også i en bredere kulturel offentlighed. For ikke at tale om dem, der har brugt år på monumentale værker, som har sat nye standarder inden for deres respektive fagområder. Sandheden er, at alle dem, der virkelig er noget ved, der virkelig har noget at sige, der virkelig kan få os til at tænke nyt, enten ville være blevet frosset ud af systemet - eller selv være flygtet fra det.

Mindre for pengene

Man kan så med god ret spørge: Hvorfor skal samfundet dog betale folk for at gå rundt og tænke skæve og dybe tanker på uforudsigelige tidspunkter af døgnet? Og oven i købet uden for de hysterisk formaliserede rammer, som synes at være tidens bedste bud på et kreativt miljø? Men faktum er, at man ikke får mere for pengene ved at indføre alle disse rigide – og ofte helt uigennemtænkte – målings- og kontrolsystemer. Man får *mindre* for pengene.

Det man får ud af pengene, er helt konkret en masse kedelige, uoriginale medarbejdere. I dette tilfælde en masse kedelige, uoriginale forskere og tænkere, der publicerer artikler i smalle tidsskrifter fjernt fra Danmark – tidsskrifter der som sagt ikke bliver læst af en levende sjæl – og som citerer hinanden, ikke fordi deres forskning eller erkendelse kræver det, men for at skabe en høj '*ranking*' på kunstig vis. – Og så har vi endda slet ikke talt om den *tid*, der spildes på allehånde nidkære og inderligt overflødige indberetninger af den ene eller den anden art;

indberetninger der får Kafkas *Processen* til at ligne en ren Morten Korch-idyl. Hvor man i stedet kunne have haft en række spændende forskere og tænkere, der publicerede interessante og debatskabende artikler i tidsskrifter og dagblade for mange flere læsere (er det i øvrigt ikke det der hedder 'vidensdeling'?).

Det man kunne have haft, var – igen med forskningen som eksempel – en række sprudlende, engagerede intellektuelle, der i det hele taget arbejdede en vis legemsdel ud af bukserne – langt ud over den normerede arbejdstid. Ikke fordi der stod en effektivitetskontrollant henne i hjørnet med et rigtigt skema og en potentielt sur *smiley* i hånden, men fordi de brændte for det, de lavede. Fordi de var det, man i gamle dage kaldte 'ildsjæle'. Altså nogen der gør tingene, ikke fordi de får besked på det ovenfra, men fordi de slet og ret har *lyst* til det. Og lyst til at gøre det, de gør, så godt som overhovedet muligt. Gør det du er bedst til, som det hedder i reklamen for Danske Bank.

Jo tak, hvis bare man kunne få lov. I hvert fald ville det være til langt mere gavn for vidensamfundet, end det vi ser praktiseret netop nu. Det vi ser praktiseret nu, er snarere det modsatte. Som Babette i *Babettes gæstebud* har de fleste universitetsansatte intet højere ønske end at tilberede de mest udsøgte festmåltider. Men det vi konstant bliver bedt om – er at servere øllebrød. Selv set ud fra en kynisk *cost-benefit* betragtning er der noget der halter.

Efterabere og flittigmus

Et andet eksempel fra min egen verden på den kreativitets- og innovationsdræbende målingskultur er den nye karakterskala. Den er (i lighed med de mange PISA-undersøgelser og tests i folkeskolen) som skabt til at fremme dukse- og ikke innovationsmentaliteten. Hvilket flere – ikke mindst erhvervsfolk – også har peget på. Det gamle 13-tal, som blev givet for den absolut originale, nybrydende og selvstændige præstation, er nu afløst af et 12-tal, som alle, der bare knokler hårdt nok på at efterplapre læreren, kan få. Til gengæld kan man nu både være utilstrækkelig og *helt* utilstrækkelig (du er ikke bare dumpet, du er virkelig, virkelig dumpet).

Det skal nok fremme selvtilliden og modet til at gå ud over de faste, vante rammer og tænke kreativt. Vel gør det ej! Det fremmer snarere den angstfulde, tilpasningsdygtige stræber; hængehovedernes, dødbidernes, bangebuksenes og pedanternes vagtparade. Det fremmer det lille dydsmønster, som ikke kan foretage sig noget på egen hånd, uden at spørge sin *coach* til råds, dvs. det stikmodsatte af det kreative og innovative menneske, der netop er karakteriseret ved at turde gå sine *egne* veje og tænke sine *egne* tanker. Også sine *egne kritiske* tanker. Det gælder både ham, der på trods af alle odds giver sig til at opfinde verdens hurtigste racerbil (som i tv-programmet *Vejen*

frem), og hende der foretager en gennemgribende dekonstruktion af dannelses- og kanonbegrebet med henblik på at nytænke uddannelsessystemet..

Spørgsmålet er, om det virkelig er det man ønsker? Om det virkelig er 'vejen frem' for iværksætter-Danmark? For mig at se er det snarere vejen frem for en nation af analfikserede *control-freaks*, der ikke kan tænke én selvstændig tanke, men til gengæld er enormt gode til uafledeligt at slå hinanden i hovedet med sippede ord som 'måling', 'sikring', 'evaluering', 'overvågning' og 'kontrol' (gerne iklædt lyserød spadsersedragt). Og i det hele taget til selvcensur og duknakkethed. Som vi sagde i 80'erne, hvor vi holdt meget af at lege med sproget bare for sjov: 'lort nok'.

Hvis man spørger mig og min slags om, hvordan det føles i øjeblikket at være 'inden i' en forsker og en videnskabsmand (som det er så populært på tidens trivsels- og managementkurser), tror jeg mange ville svare: Det er som at være inden i en skumslukker – klar til hurtigt at slukke enhver ild, der måtte bryde ud i hjernens og fantasiens indre kamre og klar til hurtigt at blæse en dyne af koldt, slimet, bureaukratisk blæver ud over den mindste antydning af kreativt initiativ, der måtte flamme op. For det er tilsyneladende det, systemet kræver.

Brain-escape

Jeg gætter på, at vi ikke er de eneste, der har det sådan. Danmark er, lader det til når man ser sig omkring, generelt ved at udvikle sig til ikke at være et sted, hvor der er højt til loftet og vide rammer for såvel forskellighed som for fri tænkning og innovation. Det er ved at udvikle sig til et efterplapernes og englebørnernes – for ikke at tale om de småskårnes, eller måske rettere: dræbersneglenes – paradis. Den mentalitet, der fremmes – såvel inden for universitetssektoren som inden for andre samfundsområder – i disse år er ikke den innovative, originale, dynamiske, men derimod brandslukker-mentaliteten, kreativitetsslukker-mentaliteten, lyseslukker-mentaliteten. Karaktertypen der stimuleres er ikke iværksætterens, men det som socialpsykologen David Riesman engang kaldte 'organisationsmennesket på gummihæle'.

På den måde er det fuldkommen rigtigt, at den borgerlige regering, der på seks år har nået at slå rekord i indførelse af nye regler, har overtaget det gamle socialdemokratis program. Men den har kun overtaget de dårlige sider af det. Med indsættelsen af Karen Jespersen som socialminister fik man virkelig befæstet, hvad politikken går ud på: sammenhængskraft, ikke som almindelig sund social solidaritet, men som en gigantisk, forskelsudviskende, innovationskvælende spændetrøje. Ikke mærkeligt, at der er ved at være en stemning i det her land, der gør, at de gode

hjerner ikke gider lege med mere. De flygter slet og ret andre steder hen. Eliten – det er ved at være en by i Californien. Stik imod intentionen, skulle man tro.

Sandheden er, at der ikke længere er plads til de store tanker, til originalerne, de kreative og 'skæve' hoveder. Kort sagt til innovation. For vilkårene er der ikke. De eneste, der er plads til, er flinkeskoleeleverne, apostlene, skødehundene, dydsdragonerne, englebasserne, filistrene og *control-freaks*'ne. Dem der aldrig 'laver fejl', men som heller aldrig nogensinde laver noget interessant. De efterplaprende papegøjer.

Resultatet kan for universitetets vedkommende meget vel blive det samme, som man har set i Norge. En norsk professor i litteraturvidenskab har for nylig udgivet en bog, hvori han netop taler om den omsiggribende 'flinkhed', der strækker fingrene ud, ikke for at klappe én på skuldrene, men for at "tage det endelige kvælertag". Da Norge på mange måder har været forud for os med hensyn til at strømline og kastre universiteterne, kan man levende forestille sig, at dette også snart vil blive realiteterne herhjemme. Den udbredte evaluerings- og målingskultur skaber sammen med den lige så udbredte *nursing*-kultur en ængstelig kadaverdisciplin, som nok skal få pillet den sidste rest af selvstændighed ud af de originale hoveder.

Slut med den kreative nation

Vågn op Danmark! Det er meget udansk, det der sker i øjeblikket. Vi har altid haft højt til loftet og med rette kunnet bryste os af kreativitet, forskellighed og innovation. Ligesom vi har kunnet bryste os af viltre, originale tænkere og nybrydere som Kierkegaard, Niels Bohr, Lars von Trier osv. (for ikke at tale om fiktive skikkelser som Babette) – folk som vi *brander* os hæmningsløst på, tilsyneladende uvidende om, at de i dag ikke ville have fået en chance for at skabe det, de har skabt. Ikke ville have fået nogen af deres ulige bukseben til jorden.

Engang kunne den norske forfatter Jan Kjærstad skrive om Danmark, at det var det sted man tog hen i sin ungdom, når man virkelig ville have fest, farver, gang i den og andet end norsk fiskefars til aftensmad. Det er ved at være slut med det nu. Det er ved at være slut med '*The Creative Nation*'. Rammerne er slet og ret blevet for snævre, for uambitiøse, for mistillidsfulde. Den kreative, farverige, mangfoldige nation er ikke morgendagens, men snarere gårsdagens realitet.

Til en kreativ og fremsynet erhvervskvinde som Malou Aamund, der i et nummer af DSB-bladet udtalte, at hun på et tidspunkt overvejede at studere Litteraturvidenskab, fordi der findes så mange inspirerende tanker i litteraturen, må vi sige: Du skulle nok være stået lidt tidligere op, Malou. Den slags fandtes måske engang, men i dag har de humanistiske forskere ikke tid til at

bekymre sig om det litterære arvegods og de dybe, spændende tanker, der ligger gemt der, og som kunne være med til at give et nyt og anderledes perspektiv på tingene. De har alt for travlt med at skulle producere forskning, enten til de internationale tidsskrifter ingen læser, eller forskning der umiddelbart kan faktureres og sendes ud i det alt-nivellerende Tivoli-land, også kaldet 'oplevelsesindustrien'. Shakespeare og Søren Ulrik Thomsen – de må forvitre, som de bedst kan.

I en sådan situation kan det nok være værd at minde om, at mangfoldighed og nytænkning, det er altså ikke – lige meget hvad *spin*-dokterne så påstår – noget, der indfinder sig, blot man siger ordene tilstrækkelig mange gange med sammenrimpet mund. Det kræver faktisk en smule *action*. Fra politisk hold – men så sandelig også fra den enkelte arbejdsplads eller uddannelsesinstitutions side. Men det holder det mildt sagt hårdt med for tiden. Skønt mange har peget på problemerne og paradokserne, bliver det hele tilsyneladende kun værre.

Danmark har blivit kallt

At København nu må se sig slået af Stockholm som Skandinaviens hovedstad nr. 1 siger på en måde alt. Når dette årtusindes store nordiske samtidsroman skal skrives, må hovedpersonen droppe at søge inspiration, gang i gaden og liv i kludene i København. Han eller hun bliver nødt til at drage til Stockholm i stedet, for København *har blivit kallt*. Danmark *har blivit kallt*, som der synges i sangen. Danmark er blevet til en nation af skumslukkere og drøvtyggere; af analfikserede øllebrødssøbere og farsspisere. Spørgsmålet er, hvor længe vi gider finde os i det. Hvor længe vi kan overleve på så slunken en kost.